

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת משפטים תשפ"ה

העלון השבועי

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

דברים שצריך לשבור

לחיי העולם הבא.

אמר להם: 'אני וכל דורי לעולם הבא'. אמר הקב"ה: 'תנו לו זו וזו'. ע"כ.

החומר הנלמד

אכן, מעשה עצום ונפלא. נוכל ללמוד מר' פרידא – עד היכן מגעת סבלנות של רב לתלמיד. ומן התלמיד – מהו רצון עצום של אדם לדעת דברי תורה ועד כמה יכולים להיות בתוכו כמיהה וצימאון לתלמוד תורה.

אלא שעל מעשה זה יש לשאול שתי שאלות חשובות.

א. מדוע בת קול לא התייחסה לתלמיד וכי הוא לא היה מיוחד, שהיה יושב בכל יום ומקשיב לרבו ד' מאות פעמים, האם לו אין מגיע שכר על רצונו המופלא, אם כן, מדוע בת הקול דיברה רק עם ר' פרידא?

ב. הנה, בת קול יצאה אל ר' פרידא כאשר ישב ושנה לתלמיד עוד ארבע מאות פעמים נוספים.

והשאלה, מדוע בת קול יצאה דווקא ביום זה, כאשר הוסיף לשנות לו שוב ולא בתחילת הנהגתו של ר' פרידא עם תלמידו, וכי עצם ההנהגה המיוחדת, שנהג עם תלמידו בקביעות דבר יום ביומו, לשנות על תלמודו ארבע מאות פעמים, אינה ראויה להוציא את בת קול מן השמים?

אלא, הנראה לומר כך. ברור, ללא כל ספק, כי סבלנותו הגדולה והתמידות של ר' פרידא לתלמידו בכל יום, ואף שקידתו העצומה ורצונו העז של התלמיד, זיכו את שניהם בשכר גדול מאוד, הרי אין הקב"ה מקפח כל בריה. אלא, ששכרן שמור להם לעתיד לבא, כדברי חז"ל: 'ודע מתן של צדיקים לעתיד לבוא'.

אולם, בפעם הזו שהוא הוסיף לשנות לתלמידו ארבע מאות פעם נוספים, היה בה משהו מיוחד, השייך רק לר' פרידא שגרם לרעש גדול בשמים. ומה היה מיוחד בכך שהוסיף לשנות לו עוד ד' מאות פעמים?

השבירה

התשובה היא. **שבירת המידות!** במעשה זה היה חריגה מן ההרגל של היום יום.

בפרשה: 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לְפָנֶיךָ'

פרש"י: אמר הקב"ה למשה: לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניכם, כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם. ע"כ.

מי יכניס את האוכל לפה?

נדגיש הדברים. הנה, הקב"ה מבקש מאת משה רבינו שיכין יערוך ויתבל את דברי התורה, כשולחן ערוך ומוכן לאכול לפני האדם. ברם, אינו מצווה אותו שיכניס לעם ישראל את האוכל לפה, אלא את האוכל מן השולחן אל הקנה וושט של איש ישראל, פעולה זו נותרה חובה על היהודי עצמו אם הוא לא יעשה את זה בשביל עצמו, אף אחד אחר לא יעשה זאת בשבילו!

ארבע מאות פעמים

הגמרא (עירובין נד:) מספרת על רבי פרידא שהיה לו תלמיד מיוחד. בכדי שייבין את החומר הנלמד, היה צריך לשנן באוזניו את השיעור ארבע מאות פעמים, רק אז היה מבין. יום אחד, נקרא ר' פרידא ללכת לדבר מצוה. אמר, אסיים עם התלמיד ואלך. כך שנה לתלמיד את השיעור ארבע מאות פעמים. לסיום, ביקש מהתלמיד שיאשר את הבנתו בדברי התורה. אלא שהתלמיד הפתיע, באותו יום גם אחר ארבע מאות פעמים, התלמיד לא הבין כלום.

שאל ר' פרידא את תלמידו: 'מה נשתנה היום הזה מכל הימים, שבכל יום אתה מבין אחר ארבע מאות פעמים והיום הזה גם אחר ארבע מאות פעמים לא הבנת?'.

אמר לו: 'היום הזה, ידעתי שיש לך שמחה - אירוע, לכך אמרתי בלבי, ככל הנראה היום הזה, לא יהיו לרב סבלנות וזמן ללמוד אותי כמו בכל יום - ארבע מאות פעמים, בשל כך, כבר מהתחלה לא נתתי דעתי להקשיב בכל פעם שביארת את דברי קדשך, אמרתי הנה הוא מסיים והולך. - מצטער...'

אמר לו ר' פרידא: 'תלמידי היקר, תן דעתך ואלמד לך, עוד ארבע מאות פעמים'. ישב ר' פרידא ושנה לו בסבלנות מיוחדת עוד ד' מאות פעמים שוב. מיד נעשה רעש גדול בשמים, יצאה בת קול ואמרה לו: 'ר' פרידא, נוח לך שיוסיפו לך ד' מאות שנה, או אתה וכל דורך תזכו

שאלה

האם מותר להשתמש בג'לאטין העשוי מדגים למאכלים חלבניים, למנהג הספרדים שאינם אוכלים דגים בחלב?

תשובה

על דבר ההיתר בשימוש בג'לאטין כבר האריך בזה מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר חלק ח' (חלק יורה דעה סימן יא) ומסקנתו להתיר מעיקר הדין ע"ש.

ובימינו מייצרים ג'לאטין מעורות של דגים טהורים ויש להם כשרות למהדרין. אלא שגם על זה שמעתי שיש מפקפקים, היות ודגים בחלב אסורים באכילה למנהג הספרדים אם כן יש לאסור את הג'לאטין העשוי מדגים, לאוכלו עם חלב.

ואכן ראיתי בשו"ת דברי דוד טהרני חלק ג יו"ד סימן יח שכתב שכיון שדגים בחלב הם אסורים יש לאסור ג'לאטין דגים בחלב דאף שהוא עבר תהליך המוציא ממנו שם אוכל, מכל מקום מנא לן דכח הדג וסגולתו אינם קיימים עוד, ושמו עדיין יש סכנה לאכלם עם חלב.

אולם באמת הדבר פשוט ומפורסם להתיר את הדבר הזה בפשיטות ואין פוצה פה, וכן שמעתי בשם הגאון הרב יעקב יוסף זצ"ל וכן כתב בספר אשרי האיש חלק יורה דעה חלק א' (פרק 2 סעיף ח) וז"ל: אחד ממוצרי החלב שבו ג'לאטין דגים, אמר רבנו (הגר"ש אלישיב) שאין לחוש בו משום סכנתא דדגים בחלב, כיוון שנפסל מאכילה בתחילתו. ע"כ.

ועל כן אמרתי לבאר בקצרה ההיתר בזה:

ראשית אכתוב את אופן ייצור הג'לאטין שהוא מורכב בעיקר משלושה תהליכים.

א איסוף ושימור חומרי הגלם וטיפול מקדים של עורות ועצמות בדרכים שונות הם התהליך הראשון בפיתוח טכנולוגיית הג'לאטין. חומרי הגלם הם עצמות ועורות ויכול להיות גם סחוס ומעיים של בעלי חיים בהמות ודגים.

ב הפירוק של הקולגן, כלומר מיצוי הג'לאטין, הוא התהליך השני. חלק מהתהליך הוא גם חלק מרכזי המשפיע על התשובה.

חומרי הגלם שמצוי בהם הקולגן – ג'לאטין עוברים תהליך שבו אנו אמורים לפרק את הקולגן שמצוי בהם בכדי שנוכל אח"כ להפרידו לגמרי ולהשיג קולגן מזוקק, ולשם כך משרים את חומרי הגלם בחומצות למינהן או בסיד (או באנזימים – פירוק מזורז יותר) על מנת לפרק את הקולגן.

ג הסינון, האידוי, העיקור והייבוש של הג'לאטין מהווים את החלק שלאחר התהליך בטכנולוגיית הג'לאטין. אחר הפירוק של הקולגן שופכים על העורות חומר כימי בכדי לנטרל את הריחות והטעמים מכל וכל, ואחר כך שוטפים היטב ומבשלים במים רותחים והקולגן עובר למים, ומשם עובר תהליך קירור והופך שוב למוצק ונטהן לאבקה.

הנה ברור שתהליך זה מפקיע מהקולגן שם אוכל מכל וכל ואינו ראוי כלל לאכילה ואין לו שום טעם וריח, וזהו מקור ההיתר בג'לאטין בכלל.

ולעניין החשש שעדיין זה סכנה לערב דגים בחלב, הנה מלבד שאין מקום לחשש זה כי ברור שפקע מהחומר הזה תכונת הדג מכל וכל ורק יש בו את התכונה העצמית של הקולגן שהיא לייצב חומר נוזל לקרוש מעט ויהפוך לגל. אלא שאף

המשך בעמ' 3

כמה ישלם אדם שבמשך תקופה ארוכה נכנס לטבול במקווה ולא שילם

שאלה: בחור מחסידות מסויימת [שנוהגים אצלם לטבול מידי יום], היה טובל במשך כמה וכמה שנים במקווה הסמוך לשיבתו בלי לשלם, מהטענה של 'זה נהנה וזה לא חסר' כי הוא רק טובל ללא מקלחת, ולפני חתונתו מישהו העיר לו שיתכן ויש בזה גזל ואין לזה שום קשר עם הדין של זה נהנה וזה לא חסר, והוא צריך לשלם על כל התקופה בה הוא היה טובל. והשאלה היא האם הוא צריך לשלם על כל פעם במחיר של כניסה בודדת, או שהוא יכול לשלם דמי מנוי חודשי, ו/או שנתי כך שהעלויות זולות בהרבה.

תשובה: על הבחור לשלם דמי כניסה בודדים אלא א"כ הוא יגיע להסדר עם בעל המקווה. יודגש שבעל המקווה לא חייב להגיע איתו להסדר.

נימוקים: ראשית נדון באופן כללי ולא רק על המקרה הספציפי שהוא רק טבל. והנה יש לדון על תשלום במקווה בכמה אופנים, או שהתשלום הוא עבור שכירות קרקע וכל שאר השירותים הנלווים כלולים בתשלום זה, או שהתשלום הוא עבור קניית זכות השתמשות במקווה ובמתקנים השונים שבו, ואפשר גם להבין שהתשלום הוא על כל פרט ופרט מהשירות שהוא מקבל במקווה לפי חלקו היחסי במחיר הכולל, ולפי זה חלק מהתשלום הוא שכירות, כלומר, על אותם דברים שהוא מחזיר לאחר השימוש בהם וחלק מהתשלום הוא דמי מקח על אותם דברים שהוא מכלה אותם ע"י השימוש. בהם (עיין בתוס' ב"מ מח. ד"ה בלן) ובירור הלכה (זילבר, ח"ו עמוד תקסג) ומשפטי חושן (סי' שלט הערה ד, תשלום למקוה)

והנה הדין הוא במי שגוזל מטלטלין ומחזירם פטור מלשלם שכירות על השימוש בהם בזמן שהיו בידו כמובא בשו"ע (ח"מ סימן שסג סעיף ה), אך בקרקע הדין שונה, מכיון שאינה נגזלת הוא חייב לשלם על השימוש בה כמובא שם (בסעיף ו) וגם הנוטל מטלטלין על דעת להחזירם אח"כ הוא נקרא 'שואל שלא מדעת' ודינו כגזלן שאינו משלם שכירות אלא א"כ היו אלו מטלטלין העומדים להשכרה ונטלם על דעת לשלם שכירות זכותם של הבעלים לדרוש תשלום שכירות, ובמקרה זה הוא לא נקרא גזלן אלא נקרא שוכר, ולפי"ז אם נחשיב את כל התשלום שכירות עבור הקרקע הרי שהוא חייב לשלם את מלוא התשלום כדין גזל קרקע והשתמש בה, וכל שכן אם נחשיב את כל התשלום כדמי מקח, אך אם חלק מהתשלום הוא עבור השכירות וקניית המטלטלין, צריך לשלם את מחירם, ועל השימוש במטלטלין אתה פטור כפי שנבאר, אך אם היתה כוונתו של הבחור לדבר עם בעל המקווה ולהגיע איתו להסדר לשלם על כל המגיע לו אז חל הדין של משתמש במטלטלין העומדים לשכירות, שאם ירצו הבעלים הם יכולים לתבוע מהבחור את דמי השכירות.

ולגבי כמה ישלם על השימוש האם ישלם כפי דמי כניסה בודדת, או כפי שהבחור הציע לשלם דמי מנוי חודשי או דמי מנוי שנתי כך

המשך בעמ' 4

דהיינו, טרם שר' פרידא החליט לנהוג בסבלנות רבה עם תלמידו, לשנות לו ד' מאות פעמים את הלימוד, הוא קיבל זאת על עצמו קודם לכן. וכמובן, כמו שהזכרנו, אין כל ספק שקיבל על כך שכר גדול. אולם, כבר ביום המחרת הניסיון שלו לא היה גדול כבתחילה, משום שכבר קיבל על עצמו לחזור על תלמודו מאות פעמים, הרי מכאן ואילך הוא ידע שהוא הולך לעשות זאת בכל יום ויום.

אולם, בכדי לעשות רעש גדול בשמים ולהוציא את בת הקול ברגע אחד, נצרך לעשות מעשה חסד גדול במסירות, בלי לתכנן אותו – לשבור את הקרח ברגע אחד, פשוט לבחור בטוב, בלי לחשוב יותר מדי, וזה מה שקרה באותו יום.

כאשר ר' פרידא סיים לשנות לתלמידו ד' מאות פעמים הראשונים, הוא היה אמור לכווער עליו: מדוע אתה נותן לי לדבר לריק?... אם היה לך איזה ספק אם אני לא אשנה לך היום כהרגלי, היה עליך לשאול אותי! ולכל היותר, היה לר' פרידא לומר: 'טוב, היום הזה עשיתי את שלי – שיננתי לפניו ד' מאות פעמים, נמשיך מחר...'

אלא שר' פרידא נהג אחרת, הוא הכניע ושבר את מדותיו. הוא לא בנה לעצמו מגדל של תירוצים, למה לא לשנות לו שוב פעם. הוא ברגע אחד כבש את יצרו לכבוד תלמידו. על כן, דווקא כאשר החליט לשנות לתלמידו שוב ללא כל חיוב ותכנון מראש, נעשה רעש גדול בשמים – איזו שבירת המידות מיוחדת, בת קול יצאה מיד לקראתו.

ה' יוכנו לסבלנות לכל בריה ובריה ולבחור בטוב בכל עת – אמן.

אם נאמר שעדיין יש חשש סכנה כל שהיא מצד אכילת דגים בחלב, הלא מעט האבקה שנותנים במאכל בטילה היא בשישים ומותרת באכילה.

ובמקום סכנה נמי שייך דין ביטול בשישים, ואף שהרמ"א בדרכי משה (יו"ד סימן קטז אות ב') כתב, דבסכנה חיישינן אף ביותר מס'. וכן נקט הט"ז (שם סק"ב). מ"מ רוב גדולי האחרונים לא ס"ל מויתייהו, וכמו שהעלה הש"ך בנקה"כ (יו"ד סימן קטז סעיף ב'), דלא מחמירנן בסכנתא טפי מבאיסורא אלא בספיקא, אבל היכא דאיכא שישים דנתבטל, בודאי לא מסתבר כלל לחלק בין איסור לסכנתא, והביא שו"כ בספר אפי רברבי (דף מו:): דדבר שיש בו סכנה כגון דגים ובשר בין לח ובין יבש מתבטל בשישים.

וכן כתב הפתחי תשובה (שם סק"ג) בשם גדולי האחרונים, וכן דעת הכנה"ג (הגהב"י סימן קט"ז ס"ק כא), והפר"ח (שם סעיף ד'), והרב בית לחם יהודה (סעיף ג'), והגאון רבי יצחק טייב זצ"ל בספרו ערך השולחן (סעיף ג'), והחכמת אדם (כלל סח סעיף א') וכן העלה הרב זבחי צדק (סימן קט"ז סעיף ג').

ובספר ערוך השולחן (שם סעיף י') כתב וז"ל: ודע שיש מי שאומר דדבר של סכנה ביטול דגים בבשר אינו בטל אפילו בשישים, וחלקו עליו כמה מגדולי האחרונים דרך בארם של נחש אין לו ביטול, אבל בשאר דברים בטל בשישים שוב אין כאן טעם ואין בזה סכנה. עכ"ל. וע"ע בכף החיים (יו"ד סימן קטז ס"ק יב). וכן פסק בשו"ת יבי"א ח"א (חיו"ד סימן ז' אות י').

אלא שהרב דברי דוד הביא בשם שו"ת מנחת יצחק חלק יא סימן ס שכתב שבאבקה חלב יש לשער שישים כנגד מה שהייתה קודם שהפכו לאבקה, דרך משל אם זיקקו כוס חלב אחד לכפית אחת של אבקה חלב, אזי יש לשער כנגד אותה הכפית שישים כוסות של חלב ולא די לשער שישים כפיות כנגד אותה הכפית, וציין לדברי הש"ך ביו"ד סימן צח ס"ק כח ע"ש.

ולפי זה רצ"ל הדברי דוד שגם לענין הג'לאטין אין די במה שנשער שישים נגד האבקה אלא יש לשער שישים אחר שנדלל האבקה במים ונשער כנגד כל הכמות הזאת ע"ש בדבריו.

אולם המעייין בש"ך שציין אליו המנח"י יראה שאין דומה דין אבקה חלב לג'לאטין כי הלא הש"ך שם קאי על מה שכתב הרמ"א דכל מילתא דעביד לטעמא לא בטיל בשישים, וביאר הש"ך משום שהוא נותן טעם אפילו ביותר משישים, אולם אם באמת יהיה כנגדו כל כך הרבה שכבר אינו נותן טעם, אזי יהיה בטל, ומאידך גיסא אם בפחות משישים כבר לא יורגש הטעם, אזי יהיה בטל בפחות משישים.

ולפי זה כתב המנח"י דכיון דאבקה חלב היא מרוכזת מכמות גדולה יותר של חלב, אם כן כל כח וטעמו של החלב נמצא באותה האבקה והיא יכולה ליתן טעם בתבשיל כמו אילו היה ניתן כוס שלם לתבשיל ולכן יש לשער שישים כנגד הכוס ולא כנגד אותה כפית של האבקה.

אולם לגבי הג'לאטין אין מדובר כלל וכלל בצמצום של גודל הג'לאטין בנפחו לגודל קטן ומזוקק כהאבקה, אלא מדובר בהפרדת הג'לאטין משאר החומרים המעורבים בעור ובעצמות, ואחר התהליך יש לפנינו ג'לאטין טהור, אבל נפחו עתה כנפחו כבראשונה, אלא שקודם הוא היה מעורב בין כל חלקי העור והעצמות, וכעת הוא מונח לפנינו כשהוא מזוקק, ולכן די לנו לשער שישים כנגדו ואין שום טעם לחשב שישים אחרי שנדלל אותו במים. ודו"ק.

ואף דקיימא לן דדבר המעמיד אינו בטל לעולם משום חשיבותיה, והכא נמי ג'לאטין זה עשוי בעיקר להעמיד, מ"מ כל האיסור, הוא במעמיד בעור קיבת נבילה וטריפה שאז נאסר אפילו בס', עי' בב"י (סו"ס פז) שכתב בשם הרשב"א (חולין קטז). דכל איסור מעמיד, היינו כגון המעמיד בנבילות וטריפות דאיסורם מחמת עצמם, אבל המעמיד גבינות בעור קיבת כשרה, בטל בשישים משום שהוא מותר בפני עצמו ואין בו איסור אלא משום חיבורו עם הגבינה.

וכן פסק השו"ע (סימן פז סעיף יא), והש"ך (ס"ק לה). וא"כ הוא הדין בג'לאטין דגים טהורים שהוא מותר מצד עצמו וכל איסורם הוא רק בתערובת, בטל הוא בשישים אף שהוא דבר המעמיד.

ובפרט שכל איסור דגים בחלב למנהג הספרדים אינו ברור כלל, וכמו שכתב בזה מרן הגר"ע יוסף בשו"ת יחיה דעת חלק ו סימן מח בשאלה האם מותר לאכול דגים בחלב, או בגבינה, או בחמאה, ובמסקנתו העלה וז"ל: יש להמנע מלאכול דגים בחלב או עם גבינה משום חשש סכנה. אבל הנוהגים לאכול דגים בחמאה רשאים להשאיר במנהגם. ויוצאי אשכנז נוהגים להקל בכל זה, ויש להם על מה שייסמוכו. נהרא נהרא ופשטיה. ע"כ.

הילכך הבו דלא להוסיף עליה ודי לנו במה שהחמירו על עצמנו ונהגנו איסור בדגים בחלב, ולא נוסיף על זה דברים אחרים, וכשם שהתירו דגים בחמאה אף למנהג הספרדים דאין לנו אלא מה שנהגנו בלבד ולא יותר.

לכן למסקנה: אין שום חשש בשימוש הג'לאטין העשוי מדגים למיני מאכל של גבינה וכדומה ומותר הדבר לכתחילה ולית דין צריך בושש.

בברכה
אלון בן שבת

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

שזה יוצא לו פחות בהרבה מדמי כניסה בודדת, התשובה לזה היא פשוטה, שהרי מצינו שישינו חילוק בין אם אשכול תמרים נימכר כבודדים שמחירו 50 ואם הוא נמכר כיחידה אחת אזי מחירו 49 - אז אנו אומרים שאם הוא גזל אשכול שלם הוא למעשה יהיה חייב לשלם כהזול דהיינו 49 וזו ולא חמישים כפי שזה נמכר בצורה בודדת. דין זה מופיע בגמ' (ב"מ צט:): ובשו"ע (חו"מ סי' שסב סעיף יב) באור הדברים הוא אם במחיר סיטונאי שזה מכירה גדולה ומרובה זה עולה 49 ובמחיר קמעונאי זה עולה 50 אזי על הגנב לשלם כפי מחיר סיטונאי שזה 49 ומשכך על הבחור לשלם מחיר של דמי מינוי חודשי או מינוי שנתי ולא צריך לשלם כפי כניסה בודדת.

אבל במחשבה שניה זה לא דומה לגזל אשכול תמרים משתי סיבות מהטעם הפשוט שמתי משלם על אשכול התמרים מחיר סיטונאי רק באופן שהוא גזל את כל האשכול ולא שהוא גזל תמר תמר, אבל אם הוא גזל תמר תמר ודאי שהוא חייב לשלם את המחיר הגבוהה, כמ"ש בערך ש"י (חו"מ סי' שמסוף סעיף א) וכן מפורש בערוך השלחן חו"מ (סי' שסב סעיף טז) ועיוין עוד באמרי מהרש"ח (ב"מ צט: ד"ה להדיט), ואף במקרה שלנו כל כניסה נפרדת למקווה היא נקראת גזילה נפרדת ואי אפשר לצרף ולשלם על כולם מחיר מופחת של דמי מינוי, וסיבה שניה היא שהרי כל העסקת 'דמי מינוי' בכל מקום הוא הבטחת בעל המקום שהלקוח יהיה איתו כל תקופת המינוי וזה כלול גם את הפעמים שהלקוח המינוי לא יגיע, כמו שמוצאים בדמי מינוי לבריכה או לחדר כושר וכדו' שבהתחלה ישנה התלהבות ראשונית ולאחר כמה וכמה פעמים ההתלהבות יורדת ומפסיקים לפקוד את המקום ובינתיים בעל המקום הרויח את כל כספו לאותה תקופת המינוי, ומכיון שכך בודאי שבעל המקום לא יסכים להשיב ללקוח את ההפרש שהוא לא בא לאותו מקום, כך גם בנידו"ד אי אפשר לבוא לבעל המקווה ולומר לו אני רוצה לשלם על דמי שימוש כפי מינוי חודשי / שנתי על מה שכבר נעשה בעבר. ולכן הבחור יהיה חייב לשלם דמי כניסות נפרדות, מה שכן אפשר לעשות זה להגיע להידברות בין בעל המקווה לבין הבחור ולהגיע איתו לאיזה הסדר של תשלום כזה או אחר, אבל יש להדגיש שבעל המקווה לא לחייב להגיע להסדר עם הבחור.

בברכה יגאל אלון

שור המצאה מן המזרח

הרב יוסף חיים בן שבת

הרב יצחק אלפיה

חכם יצחק אלפיה זצ"ל. נולד לאמו ולאביו חכם יעקב חיים ישראל אלפיה, (אודותיו הרחבנו בשבוע שעבר) ביום י"ח שבט תרל"ח (1878) בארם צובא היא חלב שבסוריה. כבן חמש התייתם מאמו וגדל בבית זקנו, ממנו גם למד את מלאכת השחיטה שהייתה לו מקור פרנסתו. בעודו נער עלה יחד עם משפחתו המורחבת לארץ ישראל ובירושלים עיר הקודש קבעו דירתם.

בשנת תרס"ז (1907) נתמנה לדיין בירושלים אך נשמתו חשקה בזיכוי הרבים, ולכן התפטר ממשרתו כדין, ועסק רוב חייו בזיכוי הרבים לשם שמיים. הוא הקים את החברה 'אור חדש וצמח צדיק', ובה חברו תלמידי חכמים ופשוטי עם לעסוק בתורה. את מקום מושבם קבעו בביהכ"נ של בית החולים 'משגב לדך' שבירושלים העתיקה, שם גם שכנה ספרייתו של החכם חזקיהו מדיני.

הימים היו ימי המלחמה העולמית השנייה, כאשר צבאות הגרמנים התקרבו לגבולות מצרים והגיעו אל "אל עלמין", הייתה אז סכנה חמורה לכל המזרח התיכון ובפרט לישוב היהודי בארץ הקודש מפלישת הגרמנים. נקל לתאר כי הערבים וכל צוריו ישראל הרימו ראש והיו מאיימים: בעוד כך וכן ימים יעשו כליה בשונאיהם של ישראל. במצרים עצמה עברו הערבים והצוררים ימ"ש מאיומים, למעשה פרעות.

רבינו שהיה מגדולי מקובלי וחכמי ירושלים, הרעיש עולמות עליונים ותחתונים בתפילה נרגשת, על מנת שהגנרל רומל ימ"ש וצבאותיו לא יצליחו להיכנס לארץ הקודש ולהכרית גם בה את היהודים: בכותל המערבי, קבר רחל, רבינו חיים בן עטר הקדוש, בכל המקומות הללו ועוד, סובב רבינו ועימו מקובלים קדושי עליון מירושלים. שם העתירו שיח בתיקונים מיוחדים על פי חכמת הנסתר בניסיון לבטל ולקרוע את הגזירה הנוראה.

הארמנים ושאר העדות הנוצריות נכנסו בעיר "דמנהור" לגבול מצבת קבורת הרב הקדוש המלומד בניסים צדיק יסוד עולם האדמו"ר רבי יעקב אביחצירא זיע"א, הוציאו את ספר תורה המקודש מן היכל, ובעונות רמסוהו ושרפוהו. באותו ערב חלם רבינו, והנה בחלומי איש לבוש בגדי חכמים בא אליו ואמר לו: "מדוע אינך פוקד את קברי?". ויאמר לו: "ומי אדוני שאדע לפקוד את מקום מנוחתו? ויענהו: "שמי רבי יעקב אביחצירא". "היכן קבור מר?" - ויאמר לו: "בדמנהור אשר במצרים, ועתה חושה אל תעמוד כי בזה תליה הצלת עם ישראל". מיד התעורר רבינו ומיהר לבית הכנסת "בית אל" בעיר העתיקה וסיפר את חלומו לחבריו המקובלים: "הידעתם מי הוא הרב הצדיק הזה הבא אליי בחלומי?". ויענהו: הרי הוא הצדיק המפורסם בכל ערי המערב, מחבר הספרים הקדושים: פתוחי חותם, יורו משפטיך ליעקב, מחשוף הלב ועוד...

לאחר תפילת שחרית, הלך רבינו עם שניים מידידיו הרבנים למושל המחוז כדי לקבל אישור נסיעה למצרים. עצרם השומר בפתח ושאלם: "לאן פניהם מועדות?" - "למושל". "היש לכם הזמנה?" - "לא". לשמע תשובתם תיפק ומיד גירשו. אך רבינו לא זז ממקומו ועמד בעקשנות שהוא יראה פני המושל ויהי מה, עד שממשרדו של המושל ירד קצין גבוה ובשמועו את בקשת הרב, חזר אל המושל ומסר לו את בקשתו של הרב. דקות ספורות עברו והקצין חזר בהוראת המושל והורה כי רבינו יעלה לבדו. רבינו סיפר את דבר העניין וסיים כי הוא מבקש שיינתן רשות למניין יהודים לנסוע למצרים כדי להשתטח על מצבת קבורת רבי יעקב אביחצירא זצ"ל. הנציב שמע אותו בכבוד ראש והסביר: "רק רכבות צבאיות יוצאות למצרים בעת מלחמה. אני מוכן לצרף לאחת מן הרכבות הללו, אך דע לך שמוכן להאחריות ולשלוש מוסלות עליך בלבד". כאשר חזר לחבריו, וגולל באוזניהם את מה שנאמר, אמרו לרבינו: "דחה אותך בדברים בעלמא, איך תיכנס לקרון מלא חיילים ולא ירגישו בך? יש סכנת נפשות בדבר ולכן אל תעשה זאת". אך רבינו, לא שת ליבו לסכנות. מוכן היה למסור את נפשו למען העם היושב בציון.

למחרת בבוקר לקח את סליתו ותפיליו ובא לתחנת הרכבת כדי לעלות לקרון. בעודו עומד יגישו אליו שני קצינים ושאלו לשמו ומיד העלוהו לקרון וישבו משני צדידיו עד הגיעם לקהיר. אז הביאוהו לשכונת היהודים ונעלמו. רבינו נכנס לביה"מ 'כתר תורה'. תמהו החכמים הלומדים שם: "היתכן כי זהו ר' יצחק אלפיה מירושלים? כיצד הגיע למצרים בימים טרופים אלו?" בשמעם את חלומי ואין זכות הצדיק כמוהו ר' יעקב אביחצירא זיע"א עמדה לו להגיע בשלום לקהיר, עשרות רבים נסעו לדמנהור למצבת קבורת הצדיק, להצלת עמו ישראל ולהצילם מידי האויבים והשונאים ובפרט הגרמנים, למדו פעמיים את סדר "תענית הדיבור", שבעת כותרי ברית, הקפת המצבה ושאר תיקונים לילה ויום בלי הפסק. בלילה השלישי, יצא אחד מהלומדים לחוץ וראה והנה העיר כולה מוארת וקול העם בתרועות שמחה. בזמן המלחמה הייתה אפילה עקב העוצר. הוברר כי הגרמנים ברחו מהחזית ויד האנגלים על העלינה. ונכנס לבשר לכל הלומדים. מיד קראו הלל ועשו שמחה גדולה ויהי הדבר לנס. סיפר רבינו, כי בשעת הלימוד ראה הארה גדולה בקעת ממצבת רבינו הרב יעקב אביחצירא זיע"א וכעין עמוד אש יצא מקברו זיע"א.

חכם יצחק אלפיה הפך את רעיון תענית הדיבור והרבה לשבח תענית זו על פני תענית צום. בספריו הדפיס סדר תענית דיבור וסוגלת תהילים, אותם חילק פעמים רבות חיים לכל דורש, ועודד תבורות רבות לערוך תענית זו בעיקר בימי השובבים.

וז"ל מורנו ורבנו בענין התענית דיבור הנ"ל: ועתה בזמנינו שהגופות נחלשו בעונותינו הרבים, ואין כל כך חוזק ובריאות הגוף להתענות איזה ימים רצופים, שהמתענה צריך לקבל התענית מבעוד יום ואם לאו לא יועיל, ובפרט שידוע שתנאי התענית הוא שצריך האדם באותו היום לשבור ליבו בקרבו, ולהיזהר מכל עוון ונדנד עבירה... ולכן איננו נא עצה טובה, שיש בה נחת רוח לנשמה מבלי שום צער הגוף כלל ועיקר: רק לעשות תענית הדיבור וסוגלת התהילים ותכפר כל חטאותיו - ויען, שבלי נדר, הוסכם על הרוב בתורתנו קביעת הלימוד ביום ראש חודש שבט, ונעשה התיקון בפומבי ברוב עם הדת מלך, ונחיל בשעה ששים וחצי - שלוש שהיא שעה שבע וחצי - שמונה שעה ארופאית לפני הצהרים, קודש הילולים לה'.

[קונטרס היחידי, בית המלך, דף ס"ה ע"ב, ירושלים]

מספריו: קונטרס היחידי - הנהגת ביה"כ, ענייני מיתת וקבורה, חנוכת הבית כולל דיני מזוזה ומעקה. **אור חדש וצמח צדיק** - מעלת תענית דיבור. יאיר נתיב. אהבת ה' - איסור שינוי המנהגים. **שיח יצחק** - דרשות ותפילות. **ריח יצחק** - מכתבת אביו בענייני קבלה. ספרים רבים נעלו בשנת ה'תש"ח כאשר העיר העתיקה נפלה בידי היירדנים.

חכם יצחק אלפיה, מלומד בייסורים, השיב נשמתו ליוצרו ביום כ"ו אלול תשט"ו (1955).

קרה לך פעם שהסתכלת על סיטואציה מסוימת וחשבת - למה זה קורה לי? ואחר כך גילית שזה היה לטובה? אם אי פעם הרגשת כך, את לא לבד. למעשה, זו שאלה שמלווה את האנושות כבר אלפי שנים - מהי הדרך הנכונה להסתכל על החיים? חכמינו נתנו לנו תשובה מפתיעה. רבי יוחנן בן זכאי שלח את חמשת תלמידיו המובהקים "אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם." (מסכת אבות ב,ט) וכל אחד מביא דרך שמייצגת את תפיסתו, רבי אליעזר בן הורקנוס, רבו של רבי עקיבא, אומר עין טובה. מהי עין טובה? היכולת להסתכל על דברים באופן שיטתי כלפי התועלת והטוב שבדבר, הסתכלות טובה. באמת אנו מוצאים ששיטתו של רבי עקיבא היא לראות כל דבר שבבריאה בראיה חיובית. במסכת ברכות (ס ב) וכן תנא משמיה דר' עקיבא לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד כלומר: "כל מה שה' עושה - לטובה הוא עושה". אנחנו רגילים לראות "עין טובה" כמעלה גדולה, אך התנא פה מדגיש לנו שזוהי דרך, דרך חיים. דרך שמנחה את כל התודעה שלנו לפי האמת והיושר. ובכנות כיף לנו לחיות בסביבה שיש בה אנשים כאלו, ונרצה גם אנו להיות אלו שגורמים לסביבה אושר ושמחה. איך עושים את זה?

עין טובה במעגלי חיינו

לפעמים את מרגישה שאת נשאבת לראות שלילי ואת הבאסה בחיים, איך את עוצרת את זה? ואיך את מתחילה להרגיל את עצמך בדרך המדהימה הזו של עין טובה? אני מביאה פה מהלך שכולל כמה שלבים, הסקתי אותו מדברי הספר "הסוד שבך" (וכרגע אין לידי ספר כדי לאמת, ספר מומלץ מאוד). עין טובה על הזולת, מתחיל בעין טובה על עצמך, ועין טובה על אלוקים. רק כך ניתן באמת לנקות את רעשי הרקע ולזכות להגיע לעין טובה על הזולת.

עין טובה על עצמך

לדעת שאת טובה בעצם, "נשמה שנתת בי טהורה". יש בדך נשמה טהורה שחצובה מתחת לכסא הכבוד, גם אם נראה לך שנהגת לא נכון, לדון את עצמך לכף זכות. כף זכות זה לא אומר שהתנהגת נכון, אלא שאפשר לרכז את הביקורת השלילית שלך כלפי עצמך. את בסה"כ בן אדם, ואת אנושית וזה נורמלי ליפול, לקום ולהתקדם הלאה וליפול שוב ולקום... "שבע ייפול צדיק וקם" יש ורט ידוע שרק מי שנפל שבע פעמים ועדיין קם, אפשר לקרוא לו צדיק כי איננו מתיאש מזה. ההסכמה הזו עם האנושיות שבך, הידיעה שבשמים מסתכלים על הדרך שאת עושה, על המאמץ על הרצון, נותנת מרחב רב יותר לעצמך וחמלה ומאפשרת לך לתת פה משהו חדש גם בזמן קשה. וכך את יכולה לעלות לשלב הבא "עין טובה" על אלוקים.

עין טובה על אלוקים

המקום הזה מאפשר פתאום להבין שיש פה משהו מעבר ואם הקב"ה סובב ככה כנראה מסתתר פה שפע גדול, אבל כמו שפע גדול הוא צריך להיות מוחבא ורק במיומנות מגלים אותו ונהנים ממנו. האנשים העשירים בעולם בדרך"כ לא התעשרו ממה שהיה יקר המציאות אלא מדברים פשוטים שכל אחד יכל לעשות, אלא שהם ראו בכך הזדמנות ולמדו מכל נפילה (כמובן שהקב"ה סיבב כל זאת בהשגחה). ברגעים קשים לעיתים כל אחד מאיתנו כביכול באים בטענות, לעיתים סמויות, כלפי מעלה. אם נקרא את המחשבה הפנימית מאחרי רגש של כעס, טינה, פחד, אשמה - למה סובבת לי את זה? תנסי על עוד רגשות שליליים. ואז החוויה שיוצאת מזה היא הישרדות - איך את שורדת פה בעולם, ההתכווצות התודעתית שמתבטאת על ידי FFF שזה בריחה מלחמה או קפאון כתגובה. היי, יש דרך אחרת, מה השפע שאת מקבלת פה, איזה טוב יכול לצאת לך מכך. חייבת להדגיש, יש כאלו שלא פנויות כרגע להיות במצב הזה כי הם בסערת רגשות ששוטפת אותם ולכן הן יכולות כרגע להיות רק במודעות שלא להיות בטענה כלפי ה' ולהתפלל על כך בלי להבין איך, שה' יעזור להם לראות את הטוב כי בוודאי יש טוב גדול פה.

תוך כדי שאני מקלידה את השורות, יש פה תינוקות לידי שהתחילה לבכות, ועד שאני בשונוג של הכתיבה נו ואיך ומה ... ואז אמרתי לעצמי למה את רואה את זה ככה, הקב"ה שלח לך הזדמנות של שפע, וגם עשיית חסד בצדה. ואז נזכרתי גם שעוד לא ברכת ברכת המזון. אז בכמה זכיתי? הזדמנות לעין טובה, חסד עם תינוקות, ברכת המזון, ודוגמה טובה לכאן. ועוד משהו גם להטמיע בתוכי את העין טובה שתהפוך בס"ד לדרך חיים. נמשיך על כך בע"ה בשבוע הבא, רק חייבת לכתוב משהו קטן לפני סיום, יש פסוק ש"הטוב יידבק בטוב", מה שאומר שכשאנו מרגילים את עצמנו בעשיית דברים טובים בהסתכלות טובה וכדומה אנחנו מושכים לחיינו הרבה טוב, אז יש למה לצפות בע"ה.

האתגר השבועי

בשבוע הזה נאתגר את עצמנו על ידי אימון - ניקח כמה דקות כל יום ונציף לעצמנו דברים שאירעו במהלך היום שחשבנו שהם שליליים, ננסה להתבונן עליהם באופן של רווחים, מה כן הרווחנו מכך? מה הדבר הטוב שיצא לך מזה? זה אימון ותרגול בהתחלה דורש קצת יצירתיות ובסוף שווה, שווה, שווה.

לספר שלום ואהבה

ליאורה דהן

אהל אביא-הליא-מלאאל באפה - dahan.liora.co@gmail.com

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים